

Naslov članka/Article:

VIZUALNI ESEJ V FUNKCIJI RAZVIJANJA MULTIMODALNE PISMENOSTI

Using Visual Essay for Multimodal Literacy Skill Development

Avtor/Author:

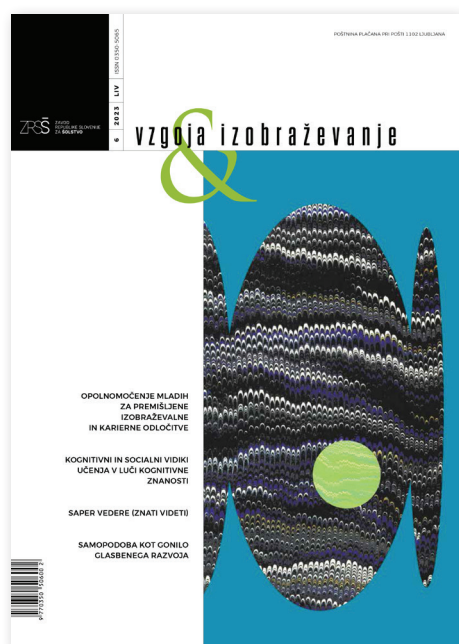
dr. Janja Batič, Daša Bojc, dr. Dragica Haramija

<https://doi.org/10.59132/viz/2023/6/20-25>

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Vzgoja in izobraževanje št. 6/2023, letnik 54

ISSN 0350-5065

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2023

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/vzgoja-in-izobrazevanje/>

Dr. Janja Batič, Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta
Daša Bojc,
Dr. Dragica Haramija¹, Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta

VIZUALNI ESEJ V FUNKCIJI RAZVIJANJA MULTIMODALNE PISMENOSTI

Using Visual Essay for Multimodal Literacy Skill Development

DOI: <https://doi.org/10.59132/viz/2023/6/20-25>

IZVLEČEK

Pojem bralne pismenosti se je s pojavom multimodalnih sestavov razširil na razbiranje pomenov iz besedil, ki ob jezikovnem vsebujejo tudi druge kode sporočanja. Najpogostejše gre za sestave, ki vsebujejo jezikovni in vizualni kod sporočanja (revije, časopisi, učbeniki, delovni zvezki, slikanice ipd.). Problem multimodalne pismenosti, ki se nanaša na sočasno razbiranje pomenov iz različnih kodov sporočanja, po navadi izhaja iz vizualne nepismenosti. V kontekstu vzgoje in izobraževanja lahko vizualno pismenost razvijamo pri različnih predmetnih področjih in na različnih ravneh izobraževanja. Eden od načinov spodbujanja razvoja vizualne in multimodalne pismenosti je lahko vizualni esej.

Ključne besede: gradniki bralne pismenosti, multimodalna pismenost, vizualna pismenost, didaktika likovne vzgoje, vizualni esej

ABSTRACT

With the introduction of multimodal compositions, the concept of reading literacy has broadened to include decoding meanings from texts that contain modalities of communication other than linguistic. These are typically compositions that incorporate both linguistic and visual communication codes (magazines, newspapers, textbooks, workbooks, picture books, etc.). The problem of multimodal literacy, which refers to the simultaneous disambiguation of meanings from different communication codes, is usually rooted in visual illiteracy. Visual literacy can be developed in a variety of subjects and at different educational stages. One way of promoting the development of visual and multimodal literacy can be the visual essay.

Keywords: building blocks of reading literacy, multimodal literacy, visual literacy, didactics of art education, visual essay

MULTIMODALNA IN VIZUALNA PISMENOST

V izobraževalnem procesu je imela pisana beseda vrsto let vodilno vlogo, obvladovanje dela z besedili pa je pomembno vplivalo na uspešnost učencev (Serafini, 2014). Narava gradiv, s katerimi se vsak dan srečujemo v šolskem prostoru in zunaj njega, se je v zadnjih desetletjih spremenila na način, da se je izrazito povečal delež vizualnih podob. Gradiva so postala multimodalni sestavi, ki združujejo več kodov sporočanja. Z vidika multimodalnosti so ti kodi lahko slika, gesta, zvok, beseda, govor itd., multimodalna pismenost pa je sposobnost dekodiranja sporočil v multimodalnih sestavih oz. sposobnost razbiranja pomenov, ki jih skupaj ustvarjajo različni kodi sporočanja (Jewitt, 2008).

Multimodalna dela, ki vključujejo besedilo in sliko, so v šolskem prostoru in tudi v splošni rabi zelo pogosta (časopisi, revije, spletne strani, učbeniki, delovni zvezki ipd.). Ob besedilu se pojavijo vizualna gradiva, npr. sheme, ilustracije, fotografije, grafi, tabele, zemljevidi, ikone, simboli, diagrami poteka, miselni vzorci, sheme, načrti, oznake, risbe, slike, ilustracije, karikature. Vizualna gradiva v izobraževanju imajo več različnih funkcij, saj so lahko:

- 1) osrednji vir informacij,
- 2) uporabljena so za poudarjanje določene podrobnosti določene informacije,
- 3) sredstvo za razvijanje otrokovih kognitivnih učnih sposobnosti,

¹ Avtorica Dragica Haramija je prispevek napisala v okviru projekta OBJEM – Bralna pismenost in razvoj slovenščine (Ozaveščanje, Branje, Jezik, Evalvacija, Modeli), šifra projekta OP20.01462, vodja dr. Sandra Mršnik, ki ga vodi Zavod RS za šolstvo. Naložbo sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

Avtorica Janja Batič je prispevek napisala v okviru projekta OBJEM – Bralna pismenost in razvoj slovenščine (Ozaveščanje, Branje, Jezik, Evalvacija, Modeli), šifra projekta OP20.01462, vodja dr. Sandra Mršnik, ki ga vodi Zavod RS za šolstvo. Naložbo sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

- 4) pomoč otrokom pri interpretiranju informacij, podanih v različnih oblikah, in
- 5) pomoč pri razumevanju zahtevnejših pojavov ali konceptov (Eilam, 2012).

Način branja multimodalnih besedil, ki vsebujejo besedilo in vizualno gradivo (sliko), ima določene posebnosti, ki izhajajo iz odnosa med besedilom in sliko. Če se naslonimo na raziskave na področju slikanic, ki so tipični primer multimodalnih sestavov besedila in slike (ilustracije), ugotovimo, da med besedilom in vizualnim gradivom obstaja t. i. sinergijski odnos, saj končni pomen ali učinek ni odvisen samo od zveze med besedilom in sliko, ampak tudi od zaznane interakcije med obema (Sipe, 1998). Sipe (1998) ugotavlja, da gre pri slikanicah za nihanje od znakovnega sistema besedila do znakovnega sistema ilustracij; kadar koli se premikamo od enega do drugega sistema, ustvarjamo nove pomene, saj si razlagamo besedilo glede na ilustracije in ilustracije glede na besedilo v potencialno nikoli končanem zaporedju. Sipe (1998) se nasloni na teorijo transmediacije (prevajanje vsebine enega znakovnega sistema v drugega). Marjorie Siegel pa pojasni, kaj se zgodi pri transmediaciji, in sicer pravi, da kadar se premikamo od enega do drugega znakovnega sistema, celoten semiotični trikotnik služi kot objekt (to, kar je označeno) novemu trikotniku (Haramija in Batič, 2020, str. 89, povz. po Sipe, 1998). Kakor preplet jezikovnega in vizualnega semioničnega trikotnika zasledujemo pri interakciji v slikanicah, gre tudi pri vizualnem eseju za spajanje znakovnega sistema besedila in znakovnega sistema ilustracij v neomejenem številu prekrivanj pomenov iz obeh kodov sporočanja.

Razumevanje pomenov v multimodalnih sestavih, ki vključujejo besedilo in vizualno gradivo, je v izhodišču tesno povezano z vizualno pismenostjo. Vizualna pismenost ne pomeni le gledanja, ampak je »/.../ sposobnost

- 1) branja in interpretiranja vizualnih podob in
- 2) posredovanja informacij z uporabo vizualnih podob« (Vasquez, Troutman in Comer, 2010, str. 2).

Učitelj je eden od ključnih dejavnikov razvijanja vizualne pismenosti v izobraževalnem procesu. Eilam (2012) vizualno pismenost učiteljev zato razširi, pri čemer poudari, da je vizualna pismenost učiteljev njihova sposobnost izbire relevantnih vizualnih gradiv in sposobnost kritičnega

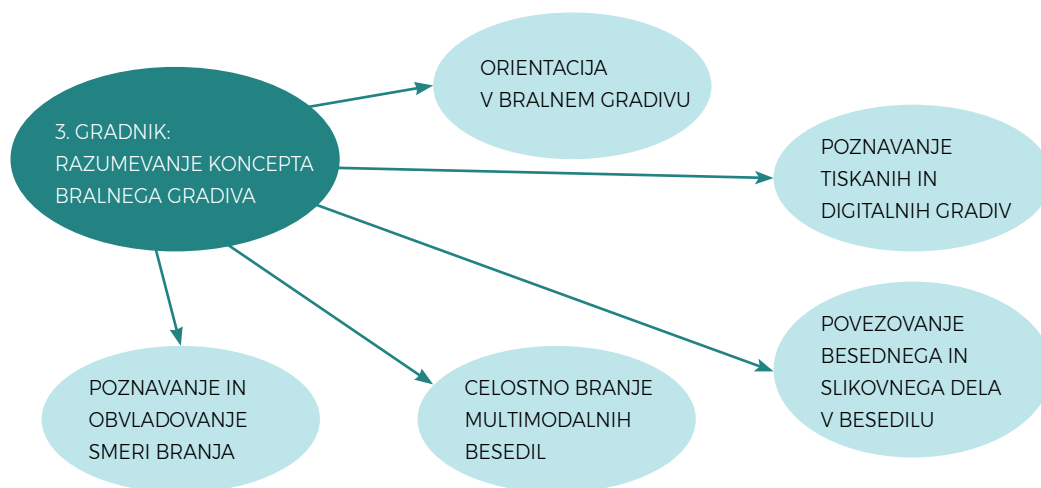
vrednotenja teh gradiv z vidika komunikacijske in učne vloge. Izobraževanje za vizualno pismenost oz. vizualna edukacija sledi naslednjim ciljem (Messaris, 1994, povz. po Newfield, 2011): razumevanje vizualnega medija v različnih oblikah (diagrami, grafi, spreminjanje podob z računalniškimi programi), izboljšanje kognitivnih sposobnosti (npr. prostorski odnosi), ozaveščanje o manipuliranju s podobami (popačenje in dezinformacije v svetu oglaševanja in politične propagande), estetsko vrednotenje likovne umetnosti in vizualnega izražanja v različnih oblikah vizualnega komuniciranja.

Multimodalno in vizualno pismenost lahko obravnavamo samostojno, hkrati pa ju lahko v okviru vzgoje in izobraževanja postavimo v širši kontekst gradnikov bralne pismenosti. Gre za devet gradnikov bralne pismenosti, in sicer: govor, motiviranost za branje, razumevanje koncepta bralnega gradiva, glasovno zavedanje, besedišče, tekoče branje, razumevanje besedil, odziv na prebrano in kritično branje. Tretji gradnik, **razumevanje koncepta bralnega gradiva**, osvetljuje pomen multimodalne pismenosti, poseben poudarek je na razumevanju in sestavljanju različnih kodov sporočanja za celostno branje raznolikih besedil (Slika 1).

Vizualno pismenost, ki jo lahko razumemo kot pogoj za multimodalno pismenost, razvijamo pri različnih predmetnih področjih. Učenci pri različnih predmetih pridobivajo informacije iz vizualnih gradiv (ilustracija v učbeniku ob besedilni nalogi, ilustracija kroženja vode, zemljevidi gostote poseljenosti prebivalstva itd.), hkrati pa svoje rešitve ali stališča izražajo s pomočjo podob (skica, shema, miselni vzorec, diagram poteka itd.).

VIZUALNI ESEJ

Vizualno pismenost v pedagoškem procesu razvijamo z aktivnim opazovanjem vizualnih gradiv, kar nadomesti pasivno in površno opazovanje. Opazovalec najprej neki objekt oz. vizualno gradivo gleda, kar mu omogoči, da ga vidi. Nato preide v drug znakovni sistem, saj preide iz vizualnega v jezikovni kod sporočanja. Vizualno gradivo namreč opiše z besedami, sledi analiza vidnega, interpretacija in razbiranje pomena (prim. Kennedy, 2010). Ob navedenem je treba razvijati še drugi del vizualne pismenosti,

► SLIKA 1: Tretji gradnik bralne pismenosti

Pedagoška praksa je bila.....zanimiva izkušnja.

Že kot majhna sem imela ogromno treme
pred nastopami...

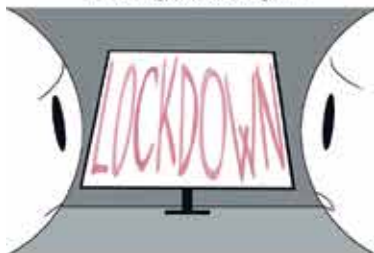
Se posebej če sem sama morala govoriti
pred veliko skupino neznancev.
Zato, ko sem se vpisala na ta faks, sem vedela
v kaj se spuščam,

vendar sem se tega začela zavedati, ko sem
slišala besedo...

Zaradi svoje introvertnosti narave in socialne tesnobe
je pandemija bila skoraj kot nekakšen izhod, saj so
nam nastopi v razredu odpadli.

Oziroma morali smo delati videje učne ure od doma.

Kar je bilo
meni osebno
super.

Zato nisem bila najbolj navdušena, ko so februarja
javili, da bodo ponovno odpirali osnovne šole,
kar je pomenilo, da bomo opravljali
PEDAGOŠKO PRAKSO.

In se je strah takrat vedno bolj večal...

in večal...

dokler nisem imela prvega nastopa v razredu...

in ugotovila, da strah
sploh ni bil
potraben.

Učenci so bili prijazni in bili so zainteresirani v snov,
katero sem jim razlagala.

Kar sem pričakovala:

Kar sem dobila:

Na začetku je edino bila
težava z masko,

saj sem zaradi treme
govorila tišje...

in me niso najbolje razumeli...

Z nekaterimi učenci sem se uspela med odmorom
tudi povezati in pogovarjati o različnih temah.

Konec koncev, pedagoška praksa
je bila prijetna izkušnja!

a ne brez
napak...

► SLIKA 2: Klara Alatič, Refleksija strnjene pedagoške prakse (vizualni esej), 2021

in sicer sporočanje oz. podajanje vizualnih informacij s pomočjo vizualnega gradiva. Pri tem ne mislimo izključno na risarske veščine posameznikov, ampak predvsem na (ne) zmožnost oblikovanja kakovostnih vizualnih gradiv s pomočjo različnih orodij (oblikovanje vizualnih predstavitev, vabil za starše, plakati ipd.). To pomeni, da je razvijanje vizualne pismenosti v pedagoškem procesu zaupano pedagoškemu delavcu, ki so v času svojega izobraževanja (če izvajamo likovne pedagoge in učitelje razrednega pouka) temeljna znanja likovnega jezika pridobivali predvsem v času svojega osnovnošolskega izobraževanja in v zelo omejenem obsegu v srednji šoli (če izvajamo srednješolske programe oblikovalskih in umetniških smeri).

V nadaljevanju je predstavljen vizualni esej kot primer možnosti razvijanja vizualne in multimodalne pismenosti. **Za vizualni esej je značilno, da posreduje informacije z zaporedjem slik in sopostavljanjem slik (jukstapozicija prinese novo sporočilo).** Vizualni esej pogosto vključuje tudi krajše besedilo (naslovi, provokativna vprašanja, intraikonično besedilo² itd.) in/ali daljše besedilo (uvod, besedilo ob slikah in zaključek). Celoten multimodalni sestav kot bi lahko imenovali vizualni esej, ki vključuje tudi besedilo, po navadi predstavlja kritični komentar na neko temo in (razlage ali razprave). Slikovno gradivo je izvirno (fotografije, risbe, ilustracije) ali pridobljeno iz različnih virov in znatno spremenjeno (npr. Photoshop).

Kot primer vizualnega eseja je predstavljena *Refleksija strnjene pedagoške prakse na osnovni šoli*; esej je nastal kot komentar na izkušnjo poučevanja v času praktičnega usposabljanja študentov za poučevanje likovne umetnosti v osnovni šoli. Pri predmetu strnjena pedagoška praksa na osnovi šoli študenti likovne pedagogike opravljajo tritedensko prakso na izbrani šoli (izvajajo nastope, hospitirajo pri mentorju in pridobivajo bogate praktične izkušnje). Študenti so ob koncu praktičnega usposabljanja svoje refleksije strnili v vizualnih esejih, glede na uporabljene pristope tvorijo ti eseji tri oblike: avtorska risba (Slika 2), fotografije samega sebe (Slika 3) in fotografije umetnikov (prim. Bojc).

► SLIKA 3: Mihaela Ruhitel, *Refleksija strnjene pedagoške prakse* (vizualni esej), 2021, detajl

Podrobneje je predstavljen vizualni esej Daše Bojc, ki je vizualno podobo naslonila na obstoječe fotografije ikoničnega nadrealističnega umetnika Salvadorja Dalíja,³ besedilni del eseja je avtorsko delo študentke. V sodelovanju s številnimi priznanimi fotografi je umetnik skozi metamorfoze prikazal esence svojih mnogoterih duševnih stanj in v nekaterih od teh je avtorica prepoznala ekvivalentne paralele z občutji, ki jih je doživljala v času prakse.

Vizualni esej *Refleksija strnjene pedagoške prakse na osnovni šoli* je sestavljen iz desetih enot.

Prva enota (belo na črnem) vsebuje samo besedilo, in sicer naslov in podatke o avtorici.

Druga enota prav tako vsebuje samo besedilo (črno na belem) in je namenjena uvodu. V uvodu so predstavljeni osrednji tematski sklopi vizualnega eseja (potencial, teorija, praksa in vizija). Izhodišče pri izbiri tematskih sklopov je bilo vprašanje, kaj tvori pot do dela likovnega pedagoga. Najprej je to izbira študijske smeri (potencial), nato kvalifikacija za poklic likovnega pedagoga (preplet teorije in prakse) in na koncu ideja o lastni uveljavitvi ter poslanstvu v prihodnosti (vizija).

Tretja enota z naslovom *Potencial* vključuje dve fotografiji umetnika in avtorsko besedilo. Prva slika prikazuje skok Salvadorja Dalíja na strehi (*Salvador Dalí na strehi*, Charles Hewitt, 1955⁴), pri čemer s široko odprtimi rokami in v nebo usmerjenim pogledom, posega po neznanem. K tej sliki spada naslednje besedilo: »Začetek prakse je bil skok v neznano. Skok, poln navdušenja, vznemirjenja in pričakovanj, a hkrati brez vedenja o tem, kakšen bo pristanek.« Na drugi sliki (*Salvador Dalí, Willy Rizzo, 1950*⁵) lahko vidimo glavo Dalíja, ki se z brado naslanja na bleščečo gladko površino (na kateri se zrcali njegova podoba). Njegov obraz prekrivata dve povečevalni stekli – pravokotno prekriva njegovo desno polovico brkov, okroglo pa levo oko. Dalí z neposrednim pogledom zre v gledalca, ob tem pa dviguje obrvi tako, da so na njegovem čelu vidne gube. Ob sliki je zapisano: »Prišel je čas, da delo likovnega pedagoga preučimo od blizu, ga občutimo z vsemi čutili in odkrijemo, ali se tam neke skriva potencial bodočega poslanstva.«

Analiza: Strnjena pedagoška praksa na osnovni šoli je bila prvi stik študentke z vsemi razsežnostmi poklica likovnega pedagoga. Novosti so prinesle določeno mero negotovosti, vznemirjenosti in vprašanj. Skok Dalíja na strehi, ki z odprtimi rokami sega po neznanem, dobesedno prikazuje občutke, ki jih je doživela študentka. Pogled Dalíja skozi povečevalno steklo lahko beremo kot željo po preučevanju in iskanju odgovorov (ali je delo likovnega pedagoga pot, na katero se želi avtorica podati). Pripadajoče besedilo izhaja iz obeh podob, hkrati pa določa, kako naj ju gledalec razume znotraj novega konteksta.

Četrta enota z naslovom *Teorija* vključuje dve fotografiji in pripadajoče besedilo. Na prvi fotografiji (*Salvador Dalí, Arnold Newman, 1951*⁶) v levem kotu vidimo do pasu prikazanega Salvadorja Dalíja, ki se z levo roko drži

3 Daša Bojc, *Refleksija strnjene pedagoške prakse na osnovni šoli* (vizualni esej).

4 <https://paintingsframe2000.files.wordpress.com/2013/08/549.jpg>, 22. 1. 2022.

5 <https://www.flickr.com/photos/128582903@N03/15776821942>, 22. 1. 2022.

6 <https://www.modernnow.com/salvador-dalis-birthday/>, 22. 1. 2022.

2 To je besedilo, ki je umeščeno v sliko.

za glavo (si prekriva polovico obraza), z desno roko pa zaobjema levo roko. Glede na format je Dalí precej majhen, dominantno pozicijo slike pa zavzema žica na desni strani. Ta se iz zgornjega dela fotografije spušča v kader in se kaotično zvija ter prepleta. Naslov enote (Teorija) se dopolni v pripadajočem besedilu (»/.../ se zdi zapletena reč.«). Nadaljnje besedilo predstavlja mediacijo med eno in drugo sliko: »Vendar z vsakim usvojenim znanjem se ta kaos postopoma spreminja v red.« Na drugi sliki (*Salvador Dalí kot Kali (Shiva)*, Charles Hewitt, 1955⁷) namreč vidimo celopostavni portret Dalíja v sedečem položaju, pri čemer mu iz torza rastejo trije pari rok. V teh drži različne predmete (prepoznamo lahko pero, ravnilo, paletu, rastlino, antično masko), pred njim pa je na tleh zleknjena črna mačka. Ta navidezna sposobnost večopravilnosti je interpretirana v pripadajočem besedilu: »In ko človek že misli, da je nekoliko izučen, podkovan, oborožen z znanji, veščinami in različnimi prijemi, potem pride ...«

Analiza: Likovna metafora za teorijo je prepletena nit na fotografiji Arnolda Newmana, kjer Dalí zaskrbljen zre v kaotično gmoto, ki se počasi razpleta. Nasprotje tej fotografiji predstavlja fotografija Dalíja kot boginje Šive, kjer se že kaže obvladovanje določenih veščin (ponazarjajo jih različni predmeti, ki jih Dalí drži v šestih rokah). Podobi tako prikazujeta kontinuiran proces od na videz zapletene teorije preko usvojenega znanja do veščin oz. kompetenc za določeno delo.

Peta enota je sestavljena iz naslova *Praksa in fotografije (Dalí Atomicus)*, Philippe Halsman, 1948⁸). Slika prikazuje kaotičen trenutek v sobi (ki bi lahko bil slikarjev atelje), pri čemer Dalíja v skoku obkrožajo številni drugi predmeti in živali, ki prav tako lebdiyo oz. frčijo v zraku (tri črne mačke, stol, slikarsko stojalo in slike). Prek celotne fotografije se v loku razprostira curek vode, na tleh pa so vidne sence lebdečih predmetov in Dalíja.

Analiza: Praksa zmeraj odstopa od teorije, pri kateri se pogosto predpostavlja, da so pogoji za delo idealni. To značilnost situacijskega in nepredvidljivega dogajanja v razredu prikazuje fotografija *Dalí Atomicus*. Fotograf Philippe Halsman je s skokom subjekta želel preusmeriti Dalíjevo pozornost in tako ujeti njegovo resnično bistvo. Prav tako vsak razred ustvarja svojevrstno atmosfero in v skladu s tem je teoretično znanje treba ves čas fleksibilno prilagajati v dialogu z učenci. Podoba v svoji kaotičnosti deluje tudi humorno, s čimer ujame občutke, ki jih doživi novinec, vržen v nestanovitno okolje.

Šesta enota je sestavljena iz treh fotografij in pripadajočega besedila. Prva podoba (*Dalí Clock Face*, Philippe Halsman, 1953)⁹ prikazuje sploščen Dalíjev obraz, po katerem so v krogu razporejene številke (urna številčnica), njegovi brki pa simbolizirajo oba kazalca. Tej podobi pripada naslednje besedilo: »Učna ura teče prehitro.« Na sosednji fotografiji (*Salvador Dalí writing »The Secret Life of Salvador Dalí«*, Eric Schaal, 1941¹⁰) vidimo umetnika, zatopljenega v pisanje knjige. Okoli njega so zapisi razporejeni po celotni

mizi, v ozadju pa so vidne knjižne police s knjigami. Ekvivalent vizualne podobe je besedni zapis: »Učne priprave, didaktične priprave, materialne priprave se zdijo neskončne.« Tretja slika (avtor ni naveden) prikazuje Dalíja med spanjem, nad njegovo posteljo pa visi tabla z napisom: »Dalí is working.«¹¹ K tej sliki sovпада besedilo: »Delo pa ne pozna počitka. Razmišljanje se ne more odpočiti. Ne more odnehati. Ne more se ustaviti.«

Analiza: V času strnjene prakse čas teče hitreje. Spremembo dožemanja časa in pritisk zaradi časovnih omejitev prikazuje fotografija *Dalí Clock Face*. Veliko energije je treba nameniti pripravam, ki zahtevajo precejšnjo mero kreativnosti, zbranosti in doslednosti. Zdi se, da še v spanju človek melje o artikulaciji učnih ur in o možnih načinih realizacije. Podobe v grobem prikazujejo tri dnevna stanja v času prakse: delo v šoli, delo doma in spanje.

Sedma enota je sestavljena iz dveh fotografij in pripadajočega besedila. Fotografiji sta podobni, saj obe prikazujeta Dalíja v igri s svojimi brki. Na prvi sliki (*Dalíjevi brki*, Philippe Halsman, 1954¹²) umetnik z brkom riše podobo na papirju, pri drugi (*Salvador Dalí*, Philippe Halsman, 1954¹³) pa z nitjo brke uklanja. K podobama spada besedilo: »Vendar vsa vložena energija se povrne ... Ko vidiš kreativne učence, ki so pri delu iznajdljivi, eksperimentalni in sproščeni. Ko ti uspe na njih prenesti svojo navdušenost nad likovno umetnostjo. Ko v njih prebudiš zavest, da ima vsak potencial za ustvarjanje.«

Analiza: Vendar ni vse tako črno-belo. Delo v razredu je zaradi svoje dinamičnosti zanimivo in pisano. Pomembno je, da je učitelj suveren, odprt in da učence (individualno) spodbuja. To pripomore k njihovi sproščenosti in da se brez zadreg kreativno izražajo. Slednje prikazujeta fotografiji Dalíja, ki skozi igro in humor na različne načine uporabi svoje brke. In prav fluentnost, redefinicija in izvirnost so nekateri od bistvenih dejavnikov ustvarjalnosti, ki jih likovni pedagog želi spodbuditi pri učencih.

Osma enota je sestavljena iz naslova *Konec prakse in fotografije (Salvador Dalí, Marc Riboud, 1963¹⁴)*. Na fotografiji vidimo sedečega Dalíja, ki udobno nameščen in z zaprtimi očmi na terasi uživa v toplem poletnem dnevu. Na prsih ima odloženo odprto knjigo, gole noge ima prekrizane, za uho pa ima zataknjen cvet. V ozadju opazimo morje, skale in obalo.

Analiza: Konec strnjenosti prakse pomeni sprostitev in hkrati obogatitev, saj je izkušnja bistvena za razumevanje dela likovnega pedagoga. Praksa je stresna, naporna in intenzivna, a se trud na koncu obrestuje. In tak utrujen, a zadovoljen izraz lahko razberemo na Dalíjevem obrazu na fotografiji Marca Ribouda.

Deveto enoto sestavljajo naslov *Vizija*, dve fotografiji in besedilo. Prva slika (*Salvador Dalí z delfinom*, Robert Descharnes, 1959¹⁵) prikazuje pokončno stoječega Dalíja, ki desno roko upira v bok, z levo roko pa pridržuje igračo delfina na glavi. Pri tem strumno zre naprej v daljavo, v

7 <http://avax.news/pictures/36441>, 22.1. 2022.

8 https://www.moma.org/learn/moma_learning/philippe-halsman-dali-atomicus-1948/, 22.1. 2022.

9 <https://www.incollect.com/listings/photos-prints/photographs/philippe-halsman-dali-photograph-by-philippe-halsman-193954>, 22.1. 2022.

10 <https://www.artscape.fr/dali-paris-centre-pompidou/>, 22.1. 2022.

11 <https://www.pinterest.com.au/pin/403705554094997587/>, 22.1. 2022.

12 <https://www.artsy.net/artwork/philippe-halsman-dalis-moustache>, 22.1. 2022.

13 <https://www.pinterest.es/pin/660832945311746614/>, 22.1. 2022.

14 https://oscarenfotos.com/marc_riboud_49_salvador_dali/, 22.1. 2022.

15 <https://www.pinterest.com/pin/74731675056949535/>, 22.1. 2022.

ozadju pa lahko vidimo morje in obalo. K tej podobi spada naslednje besedilo: »Ko se ozrem na prakso nazaj, vidim pot za naprej. Kljub nekaterim izrednim okoliščinam, v katerih smo se znašli (nošenje mask, seljenje iz razreda v razred), je bila izkušnja zelo pozitivna. Stik in dialog z učenci sta tisto, kar učitelja žene, da strumno zre v prihodnost in si predstavlja ...« Na drugi fotografiji (*Dalíjevi brki*, Philippe Halsman, 1954¹⁶) je umetnikov portret, pri čemer so njegovi brki urejeni in spojeni tako, da prikazujejo znak za neskončnost. Korelat tej vizualni podobi je besedilo: »Delo likovnega pedagoga vidim kot nenehno ustvarjanje, ki se ne more odpočiti od tega, da živi ustvarjanje.«

Analiza: Izvirna fotografija Salvador Dalí z delfinom je zrcaljena, kar je razvidno iz narobe obrnjenega podpisa avtorja. S to manipulacijo je avtorica vizualnega eseja želela prikazati dvojnost pogleda (nazaj in naprej). Refleksija na prakso (kot pogled nazaj) odpira pogled za naprej (vizija). O zmožnosti predstavljanja in posledično moči uresničitve govori tudi John Lennon v svoji pesmi *Imagine*. Čeprav je tam glagol »predstavlja« si uporabljen v drugačnem kontekstu, znotraj tega vizualnega eseja sovpada z vizijo o delu likovnega pedagoga. Konkretno mimiko viziranja prikazuje druga fotografija Dalíja. Pri viziranju namreč zapremo eno oko in z drugim očesom izostrimo pogled na opazovani objekt. V prenesenem pomenu lahko to razumemo kot osredotočenost na neki cilj, ki nas žene, da napredujemo in postajamo boljši. Pri delu likovnega pedagoga gre za nenehno učenje, usposabljanje in ustvarjanje, kar simbolizirajo *Dalíjevi brki* v obliki znaka za neskončnost.

Deseta enota je sestavljena iz naslova Zaključek, fotografije (*Stropna slika/Da slika*, Yoko Ono, 1966¹⁷) in pripadajočega besedila. Slika na levem delu prikazuje instalacijo umetnice (lestev in na vrhu bel kvadrat/strop, iz katerega visi povečevalno steklo). Na desnem delu fotografije sta dva detajla – zgoraj umetnica, ki s povečevalnim steklom gleda proti stropu, in spodaj, kjer je skozi povečevalno steklo vidna beseda »YES«. K fotografiji spada naslednje besedilo: »Prakso na osnovni šoli bi lahko primerjala s *Stropno sliko* umetnice Yoko Ono. Bila je pot do potrditve. JA! Tam nekje se skriva potencial mojega bodočega poslanstva.«

Analiza: Za avtorico vizualnega eseja je bilo bistvo strnjene pedagoške prakse na osnovni šoli pridobiti odgovor na vprašanje, ali je delo likovnega pedagoga pot, na katero se

želi podati. V enoto, poimenovano Potencial, je vključila podobo Dalíja, ki gleda skozi povečevalno steklo. Podoba pomeni začetek iskanja odgovora na vprašanje o poklicni izpolnjenosti. V enoti Zaključek pa je fotografija umetnice Yoko Ono, ki skozi povečevalno steklo uvidi odgovor. Lestev simbolno predstavlja pot, prehojeno na praksi. Za avtorico vizualnega eseja je to bila pot do potrditve, da je delo likovnega pedagoga njeno bodoče poslanstvo. Umetniška instalacija *Stropna slika* v gledalcu na začetku zbudi zanimanje, nevednost in pričakovanje. Ko na vrhu lestve prebere drobno besedo »YES«, delo dobi humorno in pozitivno konotacijo. Na enak način je avtorica vizualnega eseja doživela strnjeno prakso na osnovni šoli.

Vizualni esej je študentki omogočil, da je skozi podobe lažje artikulirala vtise, ki jih je pridobila med opravljanjem strnjene pedagoške prakse na osnovni šoli. Izhajala je iz svojih občutkov, ki jim je nato izbrala fotografije, na katerih je Salvador Dalí. V besedilu, ki je dodano fotografijam, je podobe interpretirala v skladu s svojim konceptom. Spojitev že obstoječih podob in lastnega besedila ji je omogočila odkrivanje novih pomenov v sicer poznanih fotografijah. V enotah Praksa in Konec prakse je z besedo poimenovan samo naslov, pripadajočega besedila ni, saj naslov in fotografije ne potrebujejo dodatnega besedila. Podobe in besedilo se združijo v skupni ideji, se v medsebojni sinergiji podpirajo ter potencirajo sporočilo in izraz.

SKLEP

Potreba po razvijanju multimodalne in vizualne pismenosti izhaja iz spoznanja, da se je način podajanja informacij v preteklih letih preobrazil iz analognega v digitalnega ter iz črno-belih statičnih tiskovin v izrazito barvite predstavitve v različnih medijih. Količina vizualnih gradiv je povzročila, da je sprejemnik informacij postal pasivni opazovalec podob, hkrati pa so podobe postale pomembne, pogosto tudi osrednji ali edini vir informacij. Sodobni bralec se dnevno sooča s številnimi multimodalnimi sestavi, iz katerih težko razbira številne pomene, saj ga pri tem omejujeta inflacija podob in lastna vizualna (ne)pismenost. V izobraževalnem procesu je nujno nameniti posebno skrb razvijanju tretjega gradnika bralne pismenosti pri vseh predmetih in učence usposobiti za branje multimodalnih sestavov oz. multimodalnih gradiv.

VIRI IN LITERATURA

Eilam, B. (2012). *Teaching, Learning, and Visual Literacy: The Dual Role of Visual Representation*. Cambridge University Press.

Haramija, D., in Batič, J. (2020). 3. gradnik: Razumevanje koncepta bralnega gradiva. V: *Gradniki bralne pismenosti: teoretična izhodišča*. Univerzitetna založba Univerze v Mariboru, Pedagoška fakulteta, ZRSŠ. 81-105.

Jewitt, C. (2008). Multimodality and Literacy in School Classrooms. *Review of Research in Education*, 32, 241-267.

Kennedy, B. (2010). TEDxDartmouth - Visual Literacy: Why We Need It. <https://www.youtube.com/watch?v=E91fk6DOnwM&t=792s>.

Newfield, D. (2011). From visual literacy to critical visual literacy: An analysis of educational materials. V: *English teaching: Practice and Critique*, 1, 81-94.

Serafini, F. (2014). *Reading the visual: An introduction to teaching multimodal literacy*. Teachers College Press.

Sipe, L. R. (1998). How Picture Books Work: A Semiotically Framed Theory of Text-Picture Relationships. V: *Children's Literature in Education*, 2, 97-108.

Vasquez, J. A., Troutman, F., in Comer, M. W. (2010) *Developing Visual Literacy in Science, K-8*. NSTA Press, National Science teachers Association. Pridobljeno iz eBook Academic Collection Trail.

16 <https://mignews.com.ua/modules/news/images/articles/photo/changing/14435977-salvador-dali.jpg>, 22. 1. 2022.

17 <https://www.wikiart.org/en/yoko-ono/ceiling-painting-1966>, 22. 1. 2022.